

Overbrenging Amsterdamse woningkaarten 1954-1989

door Richard van den Belt, archiefinspecteur Stadsarchief Amsterdam

Inleiding

Vanaf 1 januari 1850 is in alle gemeenten op (min of meer) gelijke wijze de bevolking geadministreerd conform een daartoe genomen Koninklijk Besluit van 22 december 1849 (Staatsblad 64).

Voorgescreven werd dat de gegevens verkregen bij de derde volkstelling moesten worden bijgehouden; hiermee was de instelling van hét bevolkingsregister een feit. Hoewel de inrichting en opbouw van de registers op verschillende manieren kon plaatsvinden, is de systematiek in grote lijnen hetzelfde: alfabetisch op familienaam en/of perceelsgewijs op wijk of adres. Daarnaast konden diverse hulpregisters aangelegd worden.¹

In de gemeente Amsterdam was de bevolkingsadministratie grofweg op de volgende wijze ingericht. Tot 1893 werd de administratie bijgehouden in vastbladige registers met een beschrijving per woning van alle gezinnen en overige bewoners. Als ordening werden de buurten van de stad en daarbinnen de straatnamen en nummers van de woningen aangehouden.

In 1893 ging de administratie over op een losbladig kaartsysteem, alfabetisch geordend op de naam van het gezinshoofd. Deze zogenoemde 'gezinskaarten' zijn bijgehouden tot 1939. Van 1939 tot 1 oktober 1994 (invoering Gemeentelijke Basisadministratie, GBA) werd voor iedere persoon één kaart aangemaakt. Dit zijn de zogenoemde 'persoonskaarten'. Bij vertrek uit de gemeente werd de persoonskaart doorgestuurd naar de nieuwe woongemeente, bij overlijden werd de persoonskaart doorgestuurd naar het Centraal Bureau voor de Statistiek, om tenslotte te worden opgenomen bij het Centraal Bureau voor de Genealogie. Een kopie van de kaart werd gearchiveerd bij de gemeente: de zogenoemde 'archieffkaart'.

Naast het in 1893 gestarte systeem van losbladige gezinskaarten, alfabetisch geordend op naam van het gezinshoofd, bleek een corresponderend woningregister, alfabetisch geordend op straatnaam, noodzakelijk. Van 1897 t/m 1922 werd hiertoe een serie vastbladige registers bijgehouden, met voor iedere woning een bladzijde, de zogenoemde 'woningboeken'. Per woning werd ingeschreven: de naam van het gezinshoofd, hoeveel mannen/vrouwen er woonden, waar het gezin vandaan kwam en waar het naar toe verhuisde bij vertrek. Bij verhuizing werden de gegevens doorgestreept en die van de nieuwe bewoners werden eronder geschreven. Omdat bij een vastbladig register na verloop van tijd de bladzijden vol raken en omdat de gemeente Amsterdam op 1 januari 1921 door annexatie van een zestal omliggende gemeenten zich sterk uitbreidde besloot men de woningboeken te vervangen door een losbladig systeem, de zogenoemde 'woningkaarten'. De woningkaarten zijn gebruikt van 1923 t/m 1989, toen de applicatie GBS in Amsterdam werd ingevoerd als een geautomatiseerd systeem voor bevolkingsregistratie.

De woningkaarten

De woningkaarten bestaan uit twee series. De eerste serie woningkaarten loopt van 1923 t/m 1953 en de tweede serie loopt van 1954 t/m 1989. Bij de start van de tweede serie zijn de meest recente gegevens uit de eerste serie overgenomen. De kaarten uit de twee series zijn niet gelijk van vormgeving.

Op de voorzijde van een woningkaart staan de adresgegevens (straatnaam en huisnummer met eventuele toevoegingen) van het pand en de familiegegevens van de hoofdbewoners. Op de achterzijde van de kaart staan de gegevens van eventuele inwonenden (bijvoorbeeld dienstbodes of studenten). De familiegegevens van de hoofdbewoners en eventuele inwonenden bestaan uit: startdatum van de bewoning; achternaam, voornaam en eventuele verdere voorletters van de hoofdbewoner; geboortjaar van de hoofdbewoner; aantal mannen en vrouwen in het gezin van de

¹ Zie voor een volledig overzicht van Koninklijke Besluiten die geheel of ten dele betrekking hebben op de inrichting en het bijhouden van de verschillende bevolkingsregisters "De gemeentelijke bevolkingsregisters, 1850-1920", A. Klotter en A.C. Meijer (red.), Broncommentaren deel 2, Den Haag 1995, uitgave van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis.

hoofdbewoner; datum en nieuw adres bij verhuizing. Bij verhuizing naar een andere gemeente wordt alleen de naam van de nieuwe gemeente vermeld.

Er zijn ook kaarten van schepen, woonwagens, bedrijfspanden en instellingen zoals bejaardenhuizen, verpleegtehuizen, huizen van bewaring, pensions en dergelijke. Ook bij deze panden zijn de namen van eventuele hoofdbewoners en/of inwonenden geregistreerd.

De woningkaarten zijn van groot belang voor wijk- en buurtgericht, sociaal geografisch historisch en wetenschappelijk onderzoek. Dit geldt uiteraard ook voor genealogisch onderzoek.

Het overbrengen naar de archiefbewaarpplaats

Taak archiefinspecteur

De belangrijkste taak van de twee archiefinspecteurs van het Stadsarchief Amsterdam is uiteraard het 'toezicht houden op de niet naar de archiefbewaarpplaats overgebrachte gemeentelijke archieven'². Maar daarnaast behoort de 'begeleiding van het overbrengen van een blijvend te bewaren gemeentelijk archief naar het Stadsarchief' ook tot de taken. De archiefinspecteur ziet erop toe dat het over te brengen archief zich in de archiefwettelijke 'goede, geordende en toegankelijke staat' bevindt of wordt gebracht³. Daarnaast zorgt de archiefinspecteur voor het opstellen van de 'verklaring van overbrenging', in tweevoud te ondertekenen door de directeur van de overbrengende gemeentelijke dienst en de beheerder van de archiefbewaarpplaats, zijnde de gemeentearchivaris⁴.

Het stellen van eventuele openbaarheidsbeperkingen

Na de overbrenging is het archief openbaar en te raadplegen door eenieder⁵. Daarom is het nodig om voorafgaand aan de overbrenging te bekijken of archiefbescheiden in openbaarheid beperkt moeten worden. Een openbaarheidsbeperking mag alleen gesteld worden voor een bepaalde termijn, met het oog op: de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, het belang van de Staat of zijn bondgenoten, of het anderszins voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling van betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen danwel van derden⁶.

In of bij de verklaring van overbrenging moeten de eventueel te stellen openbaarheidsbeperkingen worden opgenomen⁷. De openbaarheidsbeperkingen worden formeel gesteld door de directeur van de overbrengende dienst, als gemandateerde van de zorgdrager. De gemeentearchivaris heeft in deze een adviserende rol; een rol die door de archiefinspecteur ten uitvoer wordt gebracht. Om te kunnen voldoen aan het gestelde dat overgebrachte archiefbescheiden in principe openbaar zijn, zal de archiefinspecteur binnen de grenzen van de relevante wet- en regelgeving proberen een zo groot mogelijke openbaarheid te bewerkstelligen.

De Beroepscode voor Archivarissen stelt in punt 6 dat de archivaris onredelijke beperkingen van de openbaarheid dient te ontmoedigen. In punt 7 wordt de archivaris opgeroepen zowel de openbaarheid als de privacy te respecteren en te handelen binnen de grenzen van de relevante regelgeving.

Omdat het overbrengen van archieven en het stellen van eventuele openbaarheidsbeperkingen geen dagelijkse werkzaamheden zijn van gemeentelijke diensten, is het in de praktijk meestal zo dat de archiefinspecteur met een startadvies komt, waarop de overbrengende dienst dan reageert. En vaak wordt het advies van de archiefinspecteur zonder al te veel discussie overgenomen.

Wet Bescherming Persoonsgegevens

Bij het eventueel stellen van openbaarheidsbeperkingen moet ook rekening worden gehouden met de bepalingen in de Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP). Een persoonsgegeven is elk gegeven

² Archiefwet 1995 (AW), artikel 32, tweede lid. De gemeentearchivaris heeft de uitvoering van het toezicht, conform de Archiefverordening 2008, neergelegd bij de twee archiefinspecteurs.

³ AW, artikel 3.

⁴ Archiefbesluit 1995 (AB), artikel 9, derde lid.

⁵ AW, artikel 14.

⁶ AW, artikel 15, eerste lid. Als het gaat om milieu-informatie als bedoeld in artikel 19.1a van de Wet Milieubeheer mogen geen openbaarheidsbeperkingen worden gesteld, zie AW, artikel 15a.

⁷ AB, artikel 10.

betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon; gegevens over overleden personen zijn geen persoonsgegevens in de zin van de WBP⁸.

Persoonsgegevens mogen slechts met het oog op een bepaald doel worden verzameld⁹. Deze doeleinden worden opgesomd in artikel 8 van de WBP. Persoonsgegevens mogen niet verder worden verwerkt op een wijze die onverenigbaar is met de doeleinden waarvoor ze zijn verkregen, maar verdere verwerking (waaronder openbaarmaking) van de gegevens voor historische, statistische of wetenschappelijke doeleinden wordt niet als onverenigbaar met de oorspronkelijke doeleinden beschouwd¹⁰. De verwerking van persoonsgegevens die deel uitmaken van archiefbescheiden als bedoeld in de Archiefwet 1995 valt onder de in artikel 8 van de WBP genoemde volgende twee doeleinden: de verwerking is noodzakelijk om een wettelijke verplichting na te komen waaraan de verantwoordelijke is onderworpen en de verwerking is noodzakelijk voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak door het desbetreffende bestuursorgaan dan wel het bestuursorgaan waaraan de gegevens worden verstrekt¹¹.

De verwerking (waaronder openbaarmaking) van bijzondere persoonsgegevens is verboden, met uitzondering van het overbrengen hiervan naar de archiefbewaarplaats en het aldaar beheren¹².

Bijzondere persoonsgegevens zijn gegevens betreffende iemands godsdienst of levensovertuiging, ras, politieke gezindheid, gezondheid, seksuele leven, lidmaatschap vakvereniging en strafrechtelijke gegevens. Overigens is de verwerking van bijzondere persoonsgegevens wel toegestaan als het gaat om wetenschappelijk of statistisch onderzoek, en het onderzoek het algemeen belang dient, de verwerking noodzakelijk is, het vragen van uitdrukkelijke toestemming onmogelijk is, en de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene niet onevenredig wordt geschaad¹³.

Overbrenging bevolkingsadministratie

De afgelopen tien jaar is het laatste deel van de 'papieren' Amsterdamse bevolkingsadministratie naar het Stadsarchief overgebracht. In 2000 zijn de gezinskaarten (1893-1939) overgebracht. Het betrof hier de in 1939 gemaakte films van de gezinskaarten; de originele papieren gezinskaarten zijn op 27 maart 1943 bij een aanslag van het verzet op het bevolkingsregister verloren gegaan¹⁴. In 2000 is ook de eerste serie woningkaarten (1923-1953) overgebracht. In 2008 volgde de overbrenging van de archiefkaarten (1939-1994) en in 2009 die van de persoonskaarten (1939-1994).

Mede op verzoek van, en in samenwerking met de overbrengende dienst, de Dienst Persoons- en Geo-informatie (DPG), zijn de overgebrachte persoons- en archiefkaarten gedigitaliseerd (gescand en geïndexeerd). Op deze wijze zijn de kaarten eenvoudig beschikbaar te stellen aan de ambtenaren van de overbrengende dienst (die deze nog regelmatig nodig hebben bij hun taakuitvoering) en aan de bezoekers van het Stadsarchief.

Het digitaliseren van de woningkaarten

De overbrenging van de tweede serie woningkaarten (1954-1989) in 2010 vormde de afronding van het naar de archiefbewaarplaats overbrengen van de gehele papieren bevolkingsadministratie van Amsterdam. Er was de Dienst Persoons- en Geo-informatie veel aan gelegen om ook alle woningkaarten digitaal beschikbaar te hebben. Daarom werd wederom in eendrachtige samenwerking de digitalisering van de beide series woningkaarten voorbereid en uitgevoerd.

Beide series woningkaarten zijn losbladige kaartsystemen, alfabetisch geordend op straatnaam, en daarbinnen oplopend op huisnummer en eventuele toevoeging (zoals bijvoorbeeld: huis, 1 hoog, 2 hoog; of: A, B, C; of: voor, achter). In beide series komen verschillende typen kaarten voor:

- de standaard woningkaart;
- de straatnaamkaart: een speciale kaart met de naam van de straat en eventueel informatie over het straatnaambesluit;

⁸ Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP), artikel 1.

⁹ WBP, artikel 7.

¹⁰ WBP, artikel 9, eerste en derde lid.

¹¹ Memorie van Toelichting op de WBP, paragraaf 15.2.

¹² WBP, artikel 16 en AW, artikel 2a

¹³ WBP, artikel 23, tweede lid.

¹⁴ In 2011 zijn 28 originele gezinskaarten "teruggevonden" bij de Dienst Persoons- en Geo-informatie.

- de instellingskaart: wanneer het object geen woonhuis maar een instelling, bedrijf of organisatie betrof werd een ander type kaart gebruikt. Hierop werd de naam van de instelling, eventueel de functie en andere gegevens vermeld;
- de schippers-, woonwagen-, of noodwoningkaart: wanneer het object geen woonhuis maar een schip, woonwagen of noodwoning betrof was geen duidelijk vastgesteld adres aanwezig. Op de kaart werd dan een omschrijving van het adres of de ligging gegeven, vaak met de naam van een schip of schipper.

De kaarten werden gescand met als doel om ze niet alleen via een klassieke inventaris, maar ook via een nadere toegang (een index) op de Archiefbank van het Stadsarchief terugvindbaar en raadpleegbaar aan te bieden. Daartoe was het natuurlijk nodig om de woningkaarten per kaart toegankelijk te maken met de volgende metadata: de straatnaam, het huisnummer en eventuele toevoeging, en waar relevant en mogelijk de instellingsnaam, de functie van de instelling, de omschrijving van het adres van het schip of de woonwagen, de naam van het schip of de schipper. Het opnemen van de naam en de functie van een instelling was ook van belang voor het kunnen bepalen van eventuele openbaarheidsbeperkingen, maar daarover later meer. De woningkaarten zijn dus niet toegankelijk gemaakt op naam van hoofdbewoners en inwonenden; er is gekozen voor een index op locatie en niet op persoonsnaam.

De al naar het Stadsarchief overgebrachte serie woningkaarten was geborgen in zuurvrije archiefdozen. De nog niet overgebrachte tweede serie woningkaarten bevond zich in metalen ladekasten en moest eerst worden omgepakt in archiefdozen om (gecontroleerd) te kunnen worden vervoerd naar het scanbedrijf. Het betrof in totaal ca. 720.000 kaarten.

De woningkaarten werden gedigitaliseerd met als bijkomend doel om tot vervanging van de papieren originelen over te kunnen gaan. Om de volledigheid van het bestand met de scans te kunnen garanderen werden, als controlemaatregel, de originelen twee keer gescand (een telsessie en een productiesessie, die qua aantal scans overeen moet komen). Ook de invoer van de adresgegevens, instellingsnamen en scheeps- of schippersnamen werd in tweevoud, door verschillende invoerders gedaan.

Het overbrengen van de woningkaarten

Na het scannen en toegankelijk maken van de woningkaarten, en de controles op de kwaliteit daarvan (volledigheid, juistheid, leesbaarheid, terugvindbaarheid), werden de scans opgenomen in het e-depot van het Stadsarchief. De (technische) controles die daarmee samenhangen (o.a. controles op virussen, authenticiteit en validiteit) werden uiteraard ook uitgevoerd. De originele papieren woningkaarten werden opgenomen in de analoge archiefbewaarplaats van het Stadsarchief.

Het bespreken van de eventuele openbaarheidsbeperkingen

Voordat de tweede serie woningkaarten (1954-1989) aan het publiek kon worden aangeboden, moesten de kaarten eerst formeel, middels de te ondertekenen verklaring van overbrenging, worden overgebracht. Ook de eventueel te stellen openbaarheidsbeperkingen moesten worden vastgesteld.

De Memorie van Toelichting bij de Wet Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (GBA) stelt expliciet dat de woningkaarten kunnen worden overgebracht conform de bepalingen van de Archiefwet, rekening houdend met de bepalingen in de (voorganger van de) WBP¹⁵. En we hebben al gezien dat de WBP de verwerking (waaronder openbaarmaking) van persoonsgegevens voor historische, statistische of wetenschappelijke doeleinden niet tegenhoudt.

Mijn advies als archiefinspecteur was als volgt: de woningkaarten zijn openbaar met uitzondering van de woningkaarten van een aantal nader te onderzoeken bijzondere instellingen en de woningkaarten van nader te onderzoeken "geblokkeerde" privé adressen.

¹⁵ Memorie van Toelichting op de Wet Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (GBA), paragraaf 6.7.

Bijzondere instellingen

Mede om te kunnen bepalen welke woningkaarten van welke bijzondere instellingen in openbaarheid beperkt zouden moeten worden, zijn de woningkaarten van alle instellingen toegankelijk gemaakt op de naam en (waar vermeld) de functie van de instellingen.

De persoonsgegevens die vermeld worden op een instellingskaart zijn, zoals eerder gemeld, de: startdatum van de inwoning; achternaam, voornaam en eventuele verdere voorletters en het geboortjaar van de persoon; datum en nieuw adres bij verhuizing. Bij verhuizing naar een andere gemeente wordt alleen de naam van de nieuwe gemeente vermeld.

De kaarten van de volgende categorieën instellingen zijn door ons nader bekeken: vrouwenopvanghuizen, gevangnissen/huizen van bewaring, ziekenhuizen, gestichten/klinieken/psychiatrische inrichtingen, opvangcentra (voor verslaafden en onbehuisden), gezinsvervangende tehuizen, woonhuizen van religieuze orden, verpleeg/bejaardenhuizen, wooneenheden/woongemeenschappen.

Zoals eerder aangegeven is het conform de WBP niet toegestaan om bijzondere persoonsgegevens openbaar te maken. Daaronder vallen gegevens betreffende gezondheid, godsdienst en strafrechtelijke gegevens. Hoewel inhoudelijke gegevens over de gezondheid van een persoon niet worden vermeld op de instellingskaarten, is wel te achterhalen dat een persoon, voor hoelang, in welk ziekenhuis, kliniek, gesticht, opvangcentrum voor verslaafden of psychiatrische inrichting heeft gewoond. Voor die laatste categorieën geldt ook nog eens dat duidelijk is dat het de geestelijke gezondheidssituatie betreft. Ook inhoudelijke strafrechtelijke gegevens ontbreken op de instellingskaarten, maar wel is duidelijk welke persoon, hoelang, in welke gevangenis of huis van bewaring heeft "gewoond". Voor woonhuizen van religieuze orden geldt dat naar je mag aannemen de inwonenden de godsdienst aanhangen van die betreffende religieuze orde. (Let wel, het gaat hier niet om verpleeg-/bejaardenhuizen met een van oorsprong bepaalde religieuze signatuur; in dat geval gaat die redenatie wat ons betreft niet op.) Voor ons waren dit redenen om de kaarten van de genoemde categorieën instellingen in openbaarheid te beperken.

Op basis van de archiefwettelijke "bescherming van de persoonlijke levenssfeer" kwamen volgens ons ook de categorieën vrouwenopvanghuizen, opvangcentra voor onbehuisden en gezinsvervangende tehuizen voor een openbaarheidsbeperking in aanmerking. De categorieën verpleeg-/bejaardenhuizen en wooneenheden/woongemeenschappen daarentegen niet.

Overigens gebruikte de rechtsvoorganger van de Dienst Persoons- en Geo-informatie ten tijde van de vorming van de woningkaarten een lijst met adressen van bijzondere instellingen waarvan het adres "geblokkeerd" was verklaard¹⁶. Gegevensverstrekking uit de woningkaarten van die geblokkeerde adressen mocht niet zomaar plaatsvinden. Op deze adreslijst, die op een later moment werd gevonden, bleken gelukkig geen andere categorieën instellingen genoemd te worden dan die welke wij zelf ook al bedacht hadden.

Soms was het behoorlijk lastig om de juiste 'waarde' te bepalen van een bepaalde instelling. Sommige instellingen veranderden namelijk in de loop van de tijd van categorie; een verpleeghuis werd bijvoorbeeld een psychiatrische instelling. Bij de woningkaarten van de ziekenhuizen viel nog op dat sommige kaarten niet het ziekenhuis betroffen, maar het ernaast gelegen zusterhuis, ten behoeve van inwonende zusters of broeders. Die laatste categorie is niet in openbaarheid beperkt.

Privé adressen

Net als sommige instellingskaarten, werden de woningkaarten van sommige privé adressen ten tijde van de vorming door de rechtsvoorganger van de Dienst Persoons- en Geo-informatie "geblokkeerd" verklaard. Dat gebeurde op verzoek van bewoners die individueel om geheimhouding verzochten, bijvoorbeeld omdat zij zich lichamelijk of psychisch bedreigd voelden of omdat zij eenvoudigweg op een 'geheim' adres wilde wonen¹⁷. Het probleem was echter dat dit niet altijd op de betreffende woningkaart werd aangetekend (wel op de persoonskaart) en dat er geen overzicht aanwezig was van de adressen waarom het hier gaat.

¹⁶ Dat gebeurde op basis van artikel 92 van het toen geldende Besluit Bevolkingsboekhouding.

¹⁷ Ook dat gebeurde op basis van artikel 92 van het Besluit Bevolkingsboekhouding.

Hoewel de jongste gegevens al 20 jaar oud zijn, is niet uit te sluiten dat voor een groot aantal personen die destijds om geheimhouding hebben verzocht, de redenen van destijds nog steeds gelden. De overbrengende dienst en wij willen er natuurlijk alles aan doen om te voorkomen dat personen door deze overbrenging en openbaarmaking in de problemen komen. Wij hadden een behoorlijk probleem en de overbrengende dienst trok op enig moment de conclusie dat dan maar alle woningkaarten voor een lange periode in openbaarheid beperkt moesten worden.

Dat vonden wij uiteraard geen goede oplossing. Na overleg met de overbrengende dienst bleek het mogelijk om ons een uit de Gemeentelijke Basisadministratie te genereren lijst te leveren van personen die op het moment van de overbrenging een indicatie 'geheimhouding' hadden en vóór 1 januari 1990 in Amsterdam woonden, met het laatste adres van vóór 1990.

De geleverde lijst telde 1999 personen, met bijbehorende adressen. Overigens kwam het natuurlijk regelmatig voor dat meerdere personen van één gezin op de lijst vermeld werden, die allemaal op hetzelfde adres woonden en dus dezelfde woningkaart deelden. De woningkaarten van de op de lijst voorkomende adressen zijn in openbaarheid beperkt.

Maar toen waren wij er nog niet. Het bleek namelijk dat 310 personen met een indicatie 'geheimhouding' op het moment van de overbrenging van de kaarten nog steeds op hetzelfde adres woonden als in 1989. De woningkaart van het adres uit 1989 zou in openbaarheid worden beperkt, maar dat was in dit geval niet voldoende; immers op de woningkaart van het vorige adres van die persoon staat het nieuwe, en dus wellicht nog steeds huidige adres van die persoon ook vermeld. Wij zijn ertoe overgegaan om de woningkaarten van die vorige adressen ook in openbaarheid te beperken, zodat het huidige adres van die personen via de overgebrachte woningkaarten niet te achterhalen is.

Uiteindelijk zijn 1787 woningkaarten van privé adressen in openbaarheid beperkt.

Registratiecommissie Amsterdam

Tijdens de besprekingen met de Dienst Persoons- en Geo-informatie over het in openbaarheid beperken van de geblokkeerde privé adressen en de wijze waarop wij tot een goede lijst zouden kunnen komen, werd duidelijk dat sommige collega's van die dienst twijfelden over het openbaar maken van de 'gewone' woningkaarten, dus de kaarten waarvan wij vonden dat die openbaar zouden mogen worden. Omdat het persoonsgegevens betreft en in het bestand personen en adressen zijn opgenomen met de indicatie 'geheim' wilde de dienst deze overbrenging en openbaarmaking graag ter advisering voorleggen aan de Registratiecommissie Amsterdam.

De Registratiecommissie Amsterdam (sinds december 2011 Commissie Persoonsgegevens Amsterdam) is opgericht in 1982 en heeft als taak het gemeentebestuur te adviseren over privacybescherming. De commissie ziet toe op de naleving van de regelgeving op dit gebied. Verder kan de commissie bemiddelen bij klachten over de manier waarop het gemeentebestuur omgaat met privacy. De leden van de commissie zijn niet afhankelijk van de gemeente en de vergaderingen van de commissie (circa 8 per jaar) zijn in beginsel openbaar. Één keer eerder is een overbrenging van archiefbescheiden aan de commissie voorgelegd; dat ging om de overbrenging en privacybescherming van een steekproefbestand met cliëntendossiers van de afdeling Geestelijke Gezondheidszorg van de GG&GD Amsterdam in 1997¹⁸.

In de commissievergadering van 29 april 2010 werd de overbrenging van de woningkaarten als 'ongevraagd advies' behandeld. In een toelichtende notitie werden de commissieleden door mij van te voren geïnformeerd over wat woningkaarten zijn en welke gegevens daarop te vinden zijn; wat overbrenging conform de Archiefwet inhoudt en hoe de raadpleging van de woningkaarten na de overbrenging kan plaatsvinden (via de Archiefbank van het Stadsarchief terugzoekbaar op straatnaam en huisnummer en niet op persoonsnaam); en welke openbaarheidsbeperkingen de gemeentearchivaris voornemens was te adviseren aan de overbrengende dienst (zie de voorgaande subparagrafen). Na een verdere mondelinge toelichting door een collega van de overbrengende dienst en door mij, en de beantwoording van enkele vragen, ontstond een interessante discussie. Sommige commissieleden vonden de (openbaarheids-)bepalingen in de Archiefwet maar lastig vanwege de kennelijke tegenstrijdigheid met bepalingen in de Wet GBA en eigenlijk niet van toepassing op 'openbaarmaking' via internet, mede omdat de Archiefwet stamt van vóór het internet-

¹⁸ Vergadering Registratiecommissie Amsterdam van 22 januari 1997.

tijdperk en de terugzoekmogelijkheden die internet zoal biedt. De voorzitter vond dat dit dan wel mocht zijn, maar dat daar niets aan te doen is en dat de bepalingen in de Archiefwet gevolgd moesten worden. Een commissielid vond dat het registreren van personen op een woningkaart een intern gemeentelijk administratief proces is en dat personen zich er niet van bewust (hoeven te) zijn dat zij hierop genoteerd staan en zich er ook niet van bewust zijn dat deze gegevens na 20 jaar openbaar gemaakt worden. Dit is overigens ons inziens juist ook een argument voor het toegankelijk maken; burgers kunnen immers zo controleren welke gegevens de overheid allemaal vastlegt over hen, en in geval van onjuiste informatie een verzoek indienen om deze te verbeteren of aan te vullen¹⁹. Een ander commissielid stelde toen voor dat het Stadsarchief een advertentie zou plaatsen waarin deze overbrenging algemeen kenbaar zou worden gemaakt, met de mogelijkheid dat personen actief bezwaar zouden kunnen maken tegen het openbaar maken van de woningkaarten met hun gegevens. Één commissielid vond dit gezien de WBP niet voldoende en was van mening dat burgers naar aanleiding van de advertentie actief moesten aangeven dat ze geen bezwaar hadden tegen de openbaarmaking van woningkaarten waarop hun gegevens vermeld staan. Gelukkig waren de meeste commissieleden deze mening niet toegedaan. Aan het eind van de vergadering is afgesproken om over te gaan tot het plaatsen van die algemene bekendmaking waarin deze overbrenging aangekondigd wordt en waarin de mogelijkheid wordt geboden aan personen om bezwaar te maken tegen de openbaarmaking van de woningkaarten met hun gegevens.

Wij hadden daar in dit geval geen principiële bezwaren tegen. Zoals eerder vermeld mogen openbaarheidsbeperkingen conform de Archiefwet alleen gesteld worden met het oog op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, (het belang van de Staat of zijn bondgenoten,) of het anderszins voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling van betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen danwel van derden. In sommige gevallen is het behoorlijk lastig om te komen tot een goed advies aan de overbrengende dienst inzake de te stellen openbaarheidsbeperkingen als het gaat om gegevens van mogelijk nog levende personen; ook als de WBP hierbij betrokken wordt. De hierboven genoemde redenen zijn immers breed interpreteerbaar. Dat bleek ook tijdens het overleg met de overbrengende dienst en de vergadering van de Registratiecommissie. De archivaris dient weliswaar volgens de Beroepscode van Archivarissen onredelijke beperkingen van de openbaarheid te ontmoedigen (punt 6), maar hij wordt ook opgeroepen de privacy te respecteren, vooral ten aanzien van diegenen die geen zeggenschap hebben gehad over het gebruik of de bestemming van het materiaal (punt 7). Kortom, wij waren niet tegen het plaatsen van de hierboven besproken algemene bekendmaking. Mooie bijkomstigheid was ook dat de Archiefwet en het overbrengen van archiefbescheiden weer eens onder de aandacht van het grotere publiek werden gebracht.

Advertentie

De tekst van de te plaatsen algemene bekendmaking is opgesteld in overleg met de overbrengende dienst en ter inzage toegezonden aan de Registratiecommissie. De bekendmaking begon met een samenvattende inleiding. Daarna volgde een alinea met een toelichting op de woningkaarten en op wat daarop vermeld staat. In de volgende alinea werden de voorgestelde openbaarheidsbeperkingen toegelicht en werd aangegeven hoe een verzoek tot geheimhouding van de woningkaarten van iemands adres ingediend kon worden. De laatste alinea vermeldde de wijze van beschikbaarstelling/raadpleging van de woningkaarten via de studiezaal en website van het Stadsarchief.

De bekendmaking werd geplaatst op 30 juni 2010 in Het Parool en alle edities van het Stadsblad Amsterdam, en op 1 juli 2010 in De Volkskrant. Betrokkenen kregen zes weken de tijd om te reageren. In die zes weken hebben wij welgeteld één reactie ontvangen; dat was geen verzoek van een persoon die zijn gegevens niet openbaar gemaakt wilde hebben, maar van een persoon die graag wilde weten wanneer de woningkaarten voor onderzoek beschikbaar kwamen.

¹⁹ WBP, artikel 36. Het in dit artikel opgenomen recht van een betrokkene om de verantwoordelijke te verzoeken om zijn onjuiste persoonsgegevens te verbeteren of aan te vullen, hoeven, daar waar het gaat om naar een archiefbewaarplaats overgebrachte bescheiden, niet daadwerkelijk uitgevoerd te worden. Het is dan volgens de Memorie van Toelichting op dit artikel voldoende als de lezing van betrokkene bij het betwiste stuk wordt gevoegd.

Slot

Met de overbrenging van de woningkaarten over de periode 1954-1989 is het laatste deel van de 'papierene' bevolkingsadministratie van Amsterdam in de archiefbewaarpiaats opgenomen en beschikbaar gekomen voor het publiek. Mede omdat sommige bestanden hiervan (vooral de persoons- en archiefkaarten) ook nog van administratieve waarde zijn voor de overbrengende dienst is ervoor gekozen om alle kaarten te digitaliseren en via de Archiefbank van het Stadsarchief aan ambtenaren en bezoekers beschikbaar te stellen.

Het bepalen van de eventueel te stellen openbaarheidsbeperkingen kreeg vervolgens zijn eigen dynamiek voor de verschillende bestanden, waarin persoonsgegevens van (mogelijk) nog levende personen zijn opgenomen. Een interessante mix van Wet GBA, WBP en Archiefwet 1995 is voorbij gekomen. En bij de woningkaarten is een en ander besproken in de Registratiecommissie van de gemeente, wat uiteindelijk uitmondde in het plaatsen van een algemene bekendmaking met een oproep.

Sinds oktober 2010 zijn de woningkaarten over de periode 1954-1989 via de Archiefbank van het Stadsarchief te raadplegen²⁰.

²⁰ Zie: www.stadsarchief.amsterdam.nl/archieven/archiefbank/indexen/woningkaarten/zoek/index.nl.html